

Doamna Dalloway spuse că va cumpăra ea florile.

Pentru că Lucy avea destule treburi de făcut. Ușile trebuiau scoase din balamale; veneau oamenii de la Rumpelmayer¹. Și-apoi, se gândi Clarissa Dalloway, ce dimineată... parcă anume făcută să scoată copiii pe plajă!

Ce veselie! Ce întoarcere în trecut! Căci așa i se păruse mereu când, cu un scârțâit slab al balamalelor, pe care îl auzea și acum, deschidea ușile de sticlă și plonja, la Bourton², în aer liber. Ce proaspăt, ce calm, mai liniștit decât acesta, firește, era aerul de dis-de-dimineată, ca lovitura ușoară a unui val, ca sărutarea unui val, răcoros și pătrunzător, și totuși (pentru o fată de optsprezece ani, cât avea ea atunci) solemn, așa cum simțea ea, stând la fereastra deschisă, că ceva îngrozitor urma să se întâmple. Uitându-se la florile, la copacii prin care trecea aburul, la corbii care se înălțau și coborau din zbor, stând în picioare și uitându-se, până când Peter Walsh i-a zis „Meditezi printre legume?” – oare asta o întrebase? – „Îmi plac mai mult oamenii decât conopidele” – așa să-i fi zis? Trebuie să i-o fi

¹ Anton Rumpelmayer (1832–1914), faimos cofetar austriac, furnizor oficial al Casei Regale în Imperiul Austriac. Rumpelmayer a deschis cofetărie la Cannes, Nice, Aix-les-Bains și Paris, Dresda, Baden-Baden, Bad Nauheim, Frankfurt și Berlin, dar și la Londra, pe St James's Street, localul la care se face referire și în *Doamna Dalloway* (n. red.).

² Bourton-on-the-Water, mică localitate din Gloucestershire, Anglia (n. red.).

spus la micul dejun, când ieșise pe terasă – Peter Walsh. Avea să se întoarcă din India într-una din acele zile de iunie sau iulie, a uitat în care dintre aceste două luni, pentru că scrisorile lui erau îngrozitor de plictisitoare. Nu-și putea aminti decât vorbele lui, ochii, briceagul, proasta dispoziție, acum că milioane de alte lucruri dispăruseră în negura timpului – ce ciudat era! –, doar câteva vorbe despre verze.

Se opri un pic la bordură, așteptând să treacă furgoneta de la Durtnall. O femeie încântătoare, se gândi Scrope Purvis (cunoscând-o așa cum îi cunoști pe oamenii cu care ești vecin în Westminster); are ceva de pasăre, de gaiță cu pene albastre și verzi, strălucitoare și sprintenă, deși are peste cincizeci de ani și este foarte palidă după boală. Stătea acolo cocoțată, neobservându-l niciodată, așteptând să treacă strada, ținându-se foarte dreaptă.

Căci, trăind în Westminster – de câți ani? peste douăzeci? –, Clarissa era sigură, toți simțeau înainte să bată Big Ben o liniște ciudată sau o anume solemnitate, un fel de oprire în loc a timpului, greu de descris, un suspans (dar poate era doar inima ei, afectată, se pare, de gripă). I-auzi! Începe! Mai întâi o atenționare muzicală, apoi ora, irevocabil. Cercurile de plumb se topeau în aer. Ce proști suntem, se gândi ea, traversând Victoria Street. Căci doar Cerul știe de ce o iubim așa, de ce o vedem așa, ne-o aranjăm așa, ne-o construim sau distrugem, o recreăm în fiecare clipă, dar cele mai umile, cele mai vitregite ființe din lume, care stau în pragul ușii (bând până ajung o ruină), fac exact același lucru, ce nu poate fi rezolvat, era sigură, printr-o lege dată de parlament, din același motiv: iubesc viața. În ochii oamenilor, în avânt, tropăit, mers încet, în zbierete și zarvă, trăsuri, automobile, omnibuze, furgonete, în oamenii-sandvici care se târau clătinându-se, fanfară, flașnete, în victoria și zumzetul din cântecul ciudat, intonat de vreun avion din înaltul cerului, era tot ce iubea ea: viața, Londra, această clipă din iunie.

Pentru că era mijlocul lui iunie. Războiul se terminase, dar nu și pentru unii ca doamna Foxcroft, care, ieri seară, la ambasadă, se dădea de ceasul morții pentru că acel tânăr chipeș fusese ucis, iar acum vechea Manor House trebuia să revină unui văr, sau ca lady Bexborough, despre care se spunea că deschisese un bazar, în mână cu telegrama care o anunța că John, fiul ei preferat, căzuse pe câmpul de luptă. Dar se terminase, slavă Cerului, se terminase. Era luna iunie. Regele și regina erau la palat. Și peste tot, deși era încă așa devreme, se auzeau tropot, zarvă de ponei în galop, bătaie de crose de crichet. Erau lorzii, Ascot, Ranelagh și tot restul, învăluți în atmosfera gri-albăstruie a dimineții, care, pe măsură ce ziua înainta, îi va relaxa și îi va scoate pe pajiști și terenuri pe poneii cei săltăreți, ale căror picioare din față abia atingeau pământul, că și porneau ca vântul, pe tinerii agitați și pe fetele surzătoare, în rochii transparente de muselină, care, chiar acum, la această oră, își plimbau câinii ridicoli, numai blană, după ce ele dansaseră toată noaptea. Și chiar acum, la această oră, bătrânele doamne distinse și discrete treceau vâjâind în automobilele lor, cu nu se știe ce treburi, iar vânzătorii își aranjau aferăți în vitrine bijuteriile false și diamantele, frumoasele broșe verzi ca marea, în monturi din secolul al XVIII-lea, ca să-i tenteze pe americani (dar trebuia să facă economii, nu să cumpere aiurea cadouri pentru Elizabeth), iar ea, de asemenea, care iubea aceste lucruri cu o pasiune pe cât de absurdă, pe atât de statornică, întrucât cei din neamul ei fuseseră curteni pe vremea regilor George, avea să aprindă toate luminile din casă, pentru a da o serată. Dar, când intră în parc, ce tăcere, ceață și murmur. Rațe fericite pluteau încet pe apă, păsări înfoiate în pene mergeau legănându-se. Și cine se îndrepta spre ea, cu spatele la clădirea guvernului,ducând în mână, cât se poate de corespunzător, o servietă cu blazonul Casei Regale, cine, dacă nu Hugh Whitbread, vechiul ei prieten – admirabilul Hugh!

— Bună dimineața, Clarissa! spuse Hugh, pe un ton prea ceremonios, căci se cunoșteau de copii. Unde te duci?

— Îmi place să mă plimb prin Londra, zise doamna Dalloway. E cu siguranță chiar mai plăcut decât să te plimbi la țară.

Tocmai veniseră – din nefericire – să consulte doctori. Alți oameni veneau să vadă tablouri, să meargă la operă, să-și scoată fiicele în lume, dar familia Whitbread venise „să consulte doctori”. De nenumărate ori o vizitase Clarissa pe Evelyn Whitbread la vreun sanatoriu. Iar era Evelyn bolnavă? Evelyn nu se simțea deloc bine, zise Hugh, sugerând printr-o strâmbătură și prin înfoierea trupului său viril, foarte arătos și bine făcut, înveșmântat fără cusur (era întotdeauna prea bine îmbrăcat, dar probabil că așa și trebuia să fie, dat fiind slujba lui mărunță de la Curte), că soția lui suferă de o boală internă, nimic serios, ceva ce Clarissa, ca o veche prietenă, trebuia să înțeleagă fără să-i mai spună el. A, da, sigur că înțelegea, ce necaz, iar Clarissa se simți impresionată ca o soră, dar și ciudat de conștientă că nu-i stătea bine pălăria. Nu era o pălărie potrivită pentru o plimbare matinală, nu? Căci întotdeauna Hugh, acel Hugh, care acum se grăbea, ridicându-și pălăria exagerat de sus și asiguranță o că arată ca o fată de optsprezece ani și că va veni, desigur, diseară la serata ei, Evelyn a tot insistat, doar că puțin mai târziu, după petrecerea de la palat, la care trebuia să-l ducă pe unul dintre băieții lui Jim – o făcea să se simtă un pic prostuță, copilăroasă. Era totuși atașată de el, parțial pentru că îl cunoștea de atâta timp și pentru că îl credea băiat bun în felul lui, însă pe Richard îl călca pe nervi, iar Peter Walsh n-o iertase nici până acum că îl plăcuse.

Își amintea scenă după scenă cele întâmplate la Bourton – Peter furios; desigur, Hugh nu-i ajungea nici la degetul mic, dar nu era nici imbecil, cum îl considera Peter, nici cap pătrat. Când bătrâna lui mamă îl ruga să nu mai vâneze sau s-o ducă la Bath, el așa făcea, fără să protesteze câtuși de puțin. Nu

era deloc egoist, dar să spui, ca Peter, că n-avea nici inimă, nici cap, nimic altceva decât manierele și buna creștere ale unui gentleman englez, astea erau doar cuvinte rostite de dragul ei Peter la mânie. Putea fi insuportabil, putea fi condamabil, dar era totuși minunat să te plimbi cu el într-o dimineață ca aceasta.

(În iunie toți copacii erau înfrunziți. Mamele din Pimlico își alăptau pruncii la sân. Marina trimitea mesaj după mesaj Amiralității. Arlington Street și Piccadilly păreau să încălzească și aerul din parc și să-i înalțe frunzișul strălucitor pe aripile acelei vitalități divine pe care o iubea Clarissa. Să danseze, să călărească, ce mult îi plăcuseră toate acestea.)

Căci ea și Peter puteau fi despărțiți de sute de ani. Ea nu-i scria niciodată, iar scrisorile lui erau seci, dar, deodată, i se ivea gândul: „Dacă ar fi cu mine, aici, ce-ar spune?” Unele zile, unele priveliști i-l aduceau în minte în liniște, fără amărăciunea de altădată, ceea ce poate că era răsplata pentru că iubise oamenii: ei, cu toții, se întorceau în mijlocul lui St. James Park, într-o dimineață frumoasă – într-adevăr se întorceau. Dar Peter – oricât de frumoase ar fi fost ziua, copacii, iarba și fetița îmbrăcată în roz – nu vedea nimic din toate acestea. Și-ar fi pus ochelarii, dacă i-ar fi spus ea. S-ar fi uitat. Pe el îl interesau soarta lumii, muzica lui Wagner, poeziile lui Pope, firea oamenilor și defecatele ei. Cum o mai certa! Cum se mai contraziceau! Avea să se mărite cu un prim-ministru și avea să-și primească oaspeții în capul scării, îi zicea că va fi o gazdă fără cusur (plânsese la ea în cameră din această cauză), avea calități de amfitrioană perfectă, spunea el.

Așa că și acum tot ar discuta cu el în contradictoriu în St. James Park, tot ar încerca să-l convingă că procedase corect – cum și trebuia – neluându-l pe el de bărbat. Căci într-o căsnicie trebuie să existe un pic de toleranță, un pic de independență, între doi oameni care trăiesc zi de zi în aceeași casă, ceea ce Richard îi acorda, dar și ea lui. (De pildă, unde era el

în dimineața aceasta? La vreun comitet, nu-l întreba niciodată la care.) Dar lui Peter trebuia să-i spună totul, să-i explice. Și era insuportabil, iar când s-a ajuns la scena din grădinița de lângă izvor, a trebuit s-o rupă cu el, altfel era convinsă că amândoi ar fi fost distruși, dărâmați, deși purtase ani de zile o săgeată înfiptă în inimă, care îi scormonea durerea, chinul. Apoi momentul acela groaznic de la concert, când cineva i-a spus că el se însurase cu o femeie pe care o întâlnise pe vaporul spre India! Nu are să uite niciodată toate acestea! Rece, crudă, mironosiță, așa o făcea. Niciodată nu avea să înțeleagă cât o iubea. Dar acele indience probabil că înțelegeau – prostuțe, drăguțe, ușuratece, fără minte. Îl compătimisese degeaba. Pentru că era fericit, o asigura el – foarte fericit, cu toate că nu făcuse nimic din ceea ce vorbiseră, își ratase întreaga viață. Încă o înfuria acest gând.

Ajunsese la porțile parcului. Se opri o clipă din mers, uitându-se la omnibuzele din Piccadilly.

Acum n-ar mai spune despre nimeni de pe lume că e așa sau altfel. Se simțea foarte tânără și, totodată, nespus de bătrână. Trecuse prin toate, ca un cuțit, dar, în același timp, rămânea un simplu spectator. Când se uita la trăsuri, avea mereu senzația că era undeva în afară, departe, la mare, și singură. Avusese tot timpul sentimentul că era foarte, foarte periculos să trăiești, fie și o singură zi. Nu că s-ar fi considerat deșteaptă sau ieșită din comun. Cum de se descurcase în viață cu bruma de cunoștințe dobândite de la *Fräulein* Daniels, nici nu-i venea să se gândească. Nu știa nimic, nicio limbă străină, niciun pic de istorie, acum abia că mai citea vreo carte, doar vreun volum de memorii, în pat, la culcare. Și, cu toate acestea, totul i se părea fascinant, toate din jurul ei, trăsurile care treceau, și nu avea să spună despre Peter sau despre ea însăși că este așa sau altminteri.

Singurul ei dar era faptul că reușea să cunoască oamenii din instinct, se gândi ea, mergând mai departe. Dacă era într-o

cameră cu cineva, se zbârlea ca o pisică sau torcea. Devonshire House¹, Bath House², casa cu papagalul de porțelan, pe toate le văzuse cândva iluminate. Își amintea de Sylvia, Fred și de Sally Seton – așa de mulți oameni, și că dansase toată noaptea, și căruțele trecând greoaie pe lângă piață, și cum se întorsese cu mașina prin parc. Își aducea aminte că aruncase odată un șiling în Serpentine³. Dar toată lumea își amintea; ce îndrăgea ea era asta, aici, acum, în fața ochilor ei, doamna grasă din trăsură. Conta oare, se întrebă ea, îndreptându-se spre Bond Street, conta oare că toate acestea vor înceta inevitabil pentru ea, că toate trebuiau să meargă înainte fără ea? Detesta faptul că moartea pune capăt la toate sau nu cumva era o consolare gândul că moartea era sfârșitul a tot? Dar poate că într-un fel oarecare, pe străzile Londrei, în veșnica schimbare a lucrurilor, aici, acolo, ea supraviețuia, Peter supraviețuia, trăiau unul prin altul, ea făcând parte – era sigură – din copacii de acasă, de la casa de acolo, urâtă, dărăpănată, mai să se prăbușească. Parte dintre oamenii pe care nu-i întâlnise niciodată, ca o ceață printre oamenii pe care îi cunoștea cel mai bine, care o înălțau printre ramurile lor, așa cum văzuse ceața ridicându-se printre copaci, dar care se răspândea mereu mai departe, ca viața ei, ca ea însăși. Dar oare la ce visa când se uita în vitrina magazinului

¹ Reședința de oraș a membrilor familiei de duci de Devonshire în timpul secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea a fost abandonată, precum numeroase alte case ale aristocrației, în timpul Primului Război Mondial, în 1919, fiind demolată în 1924, un an mai târziu față de ziua în care are loc acțiunea din *Doamna Dalloway*, însă un an mai devreme față de anul publicării romanului (1925) (n. red.).

² Bath House, pe strada Picadilly, colț cu Bolton Street, le aparținea în anii 1920 lordului și lui lady Ludlow; clădirea a fost demolată în 1960 (n. red.).

³ Lacul Serpentine, din Hyde Park, Londra, poartă această denumire datorită formei sale curbate, ca de șarpe (n. red.).

Hatchard's¹? Ce încerca să regăsească? Ce imagine a zorilor albe de la țară, așa cum citea în cartea deschisă în fața ei:

Nu vei mai teme arșița cerească,
Nici iarna viscolind turbat.²

Această perioadă întunecată din istoria omenirii alimentase în ei toți, bărbați sau femei, o fântână de lacrimi. Lacrimi și necazuri, curaj și rezistență la suferință, o comportare demnă și stoică. Dacă te gândeai, de pildă, la femeia pe care o admira ea cel mai mult, lady Bexborough, care deschisese bazarul.

Erau acolo *Plimbările și nostimadele lui Jorrock*³, *Buretele săpunit*⁴, dar și *Memorii și Vânători în Nigeria* ale doamnei Asquith⁵, toate deschise. O mulțime de cărți găseai acolo, dar

¹ Cea mai veche librărie din Regatul Marii Britanii, fondată pe strada Piccadilly în anul 1797 de către John Hatchard. Atunci, ca și în prezent, era considerată preferata autorilor de elită și a cumpărătorilor înstăriți, pasionați de ediții deosebite (n. red.).

² William Shakespeare, *Cymbeline*, Actul IV, Scena 2, în *Opere*, volumul 11, traducere de N. Argintescu-Amza, Editura pentru literatură universală, 1963, București (n. red.).

³ Jorrock's *Jaunts and Jollities* în original; cu titlul complet de *Jorrock's Jaunts and Jollities; or, The Hunting, Shooting, Racing, Driving, Sailing, Eating, Eccentric and Extravagant Exploits of That Renowned Sporting Citizen, Mr. John Jorrock, of St. Botolph Lane and Great Coram Street*, serie de benzi desenate picarești de Robert Smith Surtees, publicată inițial în *New Sporting Magazine* între anii 1831 și 1834, strânse laolaltă într-un volum în 1838 (n. red.).

⁴ *Soapy Sponge* în original, referire la *Mr Sponge's Sporting Tour*, roman din 1849, de Robert Smith Surtees (n. red.).

⁵ Referire la Margot Asquith, soția politicianului britanic Herbert Henry Asquith. Două volume intitulate *The Autobiography of Margot Asquith* au fost publicate în 1920, respectiv 1922, însă *Big Game Shooting in Nigeria* este un titlu fără corespondent în realitate, fiind inventat de Virginia Woolf, probabil pentru a ilustra un gen popular al epocii (n. red.).

niciuna nu i se părea potrivită să i-o ducă lui Evelyn la sanatoriu. Nimic ce ar putea s-o amuze sau să o facă pe acea femeie micuță și nemaipomenit de ofilită să se bucure măcar o clipă de sosirea Clarissei, înainte să înceapă obișnuita conversație interminabilă despre bolile femeiești. Ce mult își dorea asta – ca oamenii să arate mulțumiți când intra ea pe ușă, se gândi Clarissa și se întoarse către Bond Street, necăjită, pentru că era o prostie să faci lucrurile din alte motive. Ar fi preferat să fie unul dintre acei oameni ca Richard, care fac lucrurile pentru ei înșiși, în timp ce, își zise în sinea ei, pe când aștepta să traverseze, ea făcea în jumătatea timpului anumite lucruri nu doar așa, pentru că trebuiau făcute, ci pentru ca alții să gândească una sau alta. Era o idioțenie absolută, o știa – acum agentul de circulație a ridicat mâna –, pentru că nu păcălea pe nimeni, nicio clipă măcar. O, dacă și-ar putea retrăi viața de la capăt! se gândi, pășind pe trotuar, poate că ar și arăta altfel!

Ar fi fost, în primul rând, oacheșă ca lady Bexborough, cu pielea ca pergamentul mototolit, dar cu ochi frumoși. Ar fi ca lady Bexborough, lentă și impunătoare, mai degrabă corpolentă. Ar interesa-o politica la fel ca pe un bărbat, ar avea un conac la țară, ar fi foarte demnă, foarte sinceră. În loc de asta, avea o față îngustă, ca o păstaie, o față ridicol de mică și ascuțită, ca de pasăre. Că se ținea bine era adevărat, și că avea mâini și picioare frumoase, și se îmbrăca bine, având în vedere ce puțin cheltuia pe haine. Dar acum, adesea i se părea că acest trup pe care îl purta (se opri să se uite la o pictură olandeză), acest corp, cu toate calitățile lui, nu reprezenta nimic – absolut nimic. Avea cea mai ciudată senzație posibilă, că era invizibilă, nevăzută, necunoscută, că acum nu mai putea fi vorba să se mărite sau să aibă copii, ci doar să înainteze cu ceilalți, solemn și straniu, pe Bond Street, să fie doamna Dalloway, să fie doamna Richard Dalloway.

Bond Street o fascina. Bond Street dimineața devreme, la începutul verii, cu steagurile fluturând, nimic senzațional, fără

strălucire, un val de tweed în magazinul din care își cumpărase tatăl ei costumele timp de cincizeci de ani, câteva perle, somon pus pe bloc de gheață.

– Asta-i tot, zise ea, uitându-se la vânzătorul de pește. Asta-i tot, repetă, oprindu-se o clipă în fața vitrinei unui magazin de mănuși, de unde, înainte de război, puteai să cumperi mănuși aproape perfecte.

Iar bătrânul ei unchi, William, spunea că o doamnă se cunoaște după pantofi și mănuși. Se întorsese în pat într-o dimineață, pe când războiul era în toi. Spusese atunci: „M-am saturat.” Mănuși și pantofi. Ea avea o pasiune pentru mănuși, dar fiica ei, Elizabeth a ei, nu dădea doi bani pe aceste accesorii.

Nici doi bani, se gândi ea, continuându-și drumul pe Bond Street, spre un magazin unde i se păstrau flori ori de câte ori dădea o petrecere. Elizabeth ținea la câinele ei mai mult decât la orice. Azi-dimineață, toată casa mirosea a catran. Totuși, mai bine bietul Grizzle, decât domnișoara Kilman. Mai bine răpciugă și catran și tot restul, decât să te retragi într-un dormitor neaerisit, cu o carte de rugăciuni în mână! Mai bine orice, îi venea să spună. Dar s-ar putea să fie doar o fază, așa cum zicea Richard, prin care trec toate fetele. Poate că se îndrăgostise. Dar de ce de domnișoara Kilman? Care fusese tratată prost de soartă, desigur. Trebuie să fii îngăduitor cu astfel de persoane, iar Richard spunea că e foarte capabilă, că are o memorie remarcabilă. Oricum, erau inseparabile, iar Elizabeth, propria fiică, s-a dus să se împărtășească. Nu-i păsa cum se îmbrăca, cum se purta cu oaspeții care luau masa cu ei, Clarissa știa din experiență că extazul religios îi face pe oameni aspri (ca și procesele), indiferenți, căci domnișoara Kilman ar fi făcut orice pentru ruși, ținea posturi dure pentru austrieci, iar atunci când era singură, chiar se tortura, atât de insensibilă devenise, îmbrăcată mereu într-un impermeabil verde. Purta haina aceea de ani întregi, transpira, nu stătea nici cinci minute într-o cameră cu tine, fără să nu te facă să-i simți